

Nr 227.

Av herrar **Hult** och **Pålsson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.*

I den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. hava kostnaderna för dessa dyrtidstillägg under år 1920 beräknats uppgå till ett sammanlagt belopp av 262,000,000 kronor. Härtill kommer kostnaden för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare med flera pensionärer, varom förslag ännu icke förelagts riksdagen.

Inför dessa enorma krav på statskassan måste den frågan uppställas sig, huruvida det alltjämt skall vara möjligt för staten att utan avsteg från de allmänna principer, som nu gälla i fråga om dyrtidstillägget, tillgodose sina befattningshavares krav på kompensation för dyrtidens tryck och huruvida ej andra regler skulle kunna utfinnas, vilkas tillämpning skulle medföra minskade utgifter för statsverket, samtidigt med att verksam hjälp bereddes den personal, där det största behovet är till finnandes.

Det kan nämligen icke förbises, att det är denna faktor, *behovet*, som i huvudsak varit bestämmande vid fastställande av de allmänna grunderna för det nu utgående dyrtidstillägget till statens befattningshavare. Detta tillägg, som för avlöningsbelopp under en viss gräns utgår med en relativt hög procent, för belopp därutöver till en annan gräns med en lägre procent och för än högre belopp alldeles bortfaller, är påtagligen byggt på den grunden, att det större behovet skall i större utsträckning tillgodoses och att behovet är större för de lägre löntagarna än för dem, vilkas avlöning ligger högre på skalan. Det torde emellertid icke kunna bestridas, att avlöningens storlek ensamt

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 3 saml. 95 häft. (Nr 227—228.) 1

för sig är en föga tillförlitlig mätare av behovet. Andra omständigheter kräva här beaktande, främst den, huruvida löntagaren har endast sig själv eller jämväl andra att försörja.

Denna synpunkt har ock blivit tillämpad i fråga om de krigstidsbidrag, som utgått till statens befattningshavare under åren 1916—1918. För år 1916 utgick sålunda understöd, under namn av krigstidshjälp, endast till vissa familjeförsörjare, och under åren 1917 och 1918 hava likaledes allenast vissa familjeförsörjare kommit i åtnjutande av den vid sidan av krigstidstillägget utgående särskilda förmån, som utgjordes av krigstidshjälpen. Från och med år 1919 har härutinnan skett en ändring, i det att riksdagen, med avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, beslöt borttaga dyrtids(krigstids)hjälpen och sålunda stannade vid ett system med enbart dyrtidstillägg, vilken förmån utgår oberoende av vederbörandes försörjningsplikt.

Det må jämväl erinras, att det dyrtidstillägg och de med sådant tillägg likartade förmåner, som intill slutet av år 1919 av statsmedel utgått till lärare vid folk- och småskolor och en del andra läroanstalter, varit så anordnade, att ett högre tillskott tillkommit vissa familjeförsörjare.

Under sålunda föreliggande förhållanden och särskilt med hänsyn till de synnerligen stora kostnader, som av dyrtidstilläggen betingas, finna vi oss böra föreslå sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, att dylikt tillägg i större omfattning tillgodokommer familjeförsörjare än icke-familjeförsörjare.

Närmast gäller det då att angiva, vilka befattningshavare här skola anses såsom familjeförsörjare och vilka skola hänföras till icke-familjeförsörjarnas grupp.

I detta hänseende torde få erinras, hurusom enligt de år 1918 gällande bestämmelserna rörande krigstidshjälp till befattningshavare i statens tjänst sådan förmån skulle beräknas »dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, dels för husföreståndarinna, vid samma tidpunkt anställd hos befattningshavare, som var änkring och underhöll barn under 15 års ålder, och dels för barn under 15 års ålder, vilka befattningshavare vid samma tidpunkt underhöll.» Från åtnjutande av krigstidshjälp skulle undantagas bland annat befattningshavare, vilkas inkomstskattetaxering överstege 4,000 kronor, samt kvinnlig befattningshavare, som vid årets ingång var gift, såvida ej hennes man under näst föregående år haft högst 600 kronors inkomst.

Enligt de år 1919 gällande bestämmelserna om dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor skulle sådant tillägg utgå med högre

belopp till befattningshavare, som vid årets ingång hade eget äkta barn, vilket icke uppnått 18 års ålder, dock icke till gift kvinnlig befattningshavare, vars man levde.

Vid uppdragande av gräusen mellan grupperna familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare bör enligt vår mening det i första hand bestämmade vara, huruvida befattningshavaren har barn att underhålla eller icke. Den, som är eller varit gift, men icke har barn att underhålla, torde sålunda i detta sammanhang icke böra betraktas såsom familjeförsörjare. Vidare torde såsom regel endast sådana barn böra här komma i betraktande, som icke uppnått 18 års ålder. Från denna regel torde dock böra göras undantag för sådana fall, då befattningshavare underhåller barn, vilket uppnått 18 års ålder men på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte är oförmöget till arbete. Även i dessa fall torde sålunda befattningshavaren böra hänföras till familjeförsörjarnas grupp.

Enligt lagen om fattigvården den 14 juni 1918 är viss försörjningsplikt ålagd barn gentemot föräldrar. Med avseende härå vill det synas billigt, att till den grupp av befattningshavare, som skulle anses såsom familjeförsörjare och sålunda komma i åtnjutande av högre dyrtidstillägg, hänföras även den, som underhåller fader eller moder.

Såsom av det föregående framgår, skulle till familjeförsörjare såsom regel icke hänföras gift manlig befattningshavare, som icke underhåller barn eller fader eller moder. Fall kunna emellertid förekomma, då för sådana befattningshavare försörjningsplikten blir minst lika betungande som för dem, vilka hava barn eller föräldrar att underhålla. Detta torde särskilt vara händelsen, då hustrun är på grund av sjukdom eller av därmed jämförlig anledning urståndsatt att fylla de åligganden gent emot hemmet och familjen, som under vanliga förhållanden skulle tillhöra henne. Härtill torde hänsyn böra tagas på det sätt, att med familjeförsörjare i förevarande avseende likställes gift manlig befattningshavare, vars hustru är på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varaktigt oförmögen till arbete.

Vad därefter angår gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, torde sådan befattningshavare icke böra hänföras till familjeförsörjare i de fall, där mannen är i stånd att fullgöra sin försörjningsplikt gent emot familjen. Där åter mannen på grund av bristande arbetsförmåga är väsentligt urståndsatt att bidra till familjens underhåll, synes rättvisa och billighet fordra, att hustrun kommer i åtnjutande av det högre dyrtidstillägg, som skulle utgå till familjeförsörjare, och detta vare sig underhåll av barn eller föräldrar förekommer eller icke.

I de regler rörande rätt till högre dyrtidstillägg, som sålunda förordats, torde emellertid en viss begränsning böra göras med hänsyn till sådana fall, då barn, som underhålles av befattningshavare, eller fader eller moder, som åtnjuter dylikt underhåll, själv är i egenskap av befattningshavare eller pensionär berättigad till dyrtidstillägg. I dylika fall torde underhållet av barn eller fader eller moder icke böra berättiga till det högre dyrtidstillägget. Enahanda begränsning torde jämväl böra göras för de fall, då manlig befattningshavares hustru, som på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte är varaktigt oförmögen till arbete, eller kvinnlig befattningshavares man, som på grund av bristande arbetsförmåga är väsentligt urständsat att bidraga till familjens underhåll, själv äger uppbära dyrtidstillägg, vare sig såsom befattningshavare eller pensionär.

Mot de intill utgången av år 1918 gällande bestämmelserna om krigstidshjälp har anmärkts bland annat, att denna förmån gjorts beroende av vederbörande befattningshavares familjeförhållanden vid viss tidpunkt, nämligen vid årets ingång, samt att dessa förhållanden kunde under årets lopp förändras, utan att därav föranleddes ändring med avseende å krigstidshjälpen. Denna anmärkning synes kunna på det sätt beaktas, att vid bestämmande av det nu ifrågasatta dyrtidstilläggets storlek hänsyn tages till de förhållanden, som äro rådande vid ingången av varje kalenderkvartal.

Sedan vi sålunda i det föregående angivit, huru enligt vår mening gränsen bör dragas mellan de båda grupperna familjeförsörjare, och icke familjeförsörjare, återstår att föreslå, huru dyrtidstilläggen skola beräknas för vardera av dessa grupper. Det torde ingalunda kunna sägas, att det av Kungl. Maj:t föreslagna dyrtidstillägget är för rikligt tillmätt beträffande sådana befattningshavare, vilka skulle hänföras till gruppen familjeförsörjare i ovan angivna bemärkelse. Däremot synes, såvitt icke familjeförsörjare angår, en viss nedsättning kunna göras i det av Kungl. Maj:t föreslagna dyrtidstillägget. Vi föreställa oss, att denna nedsättning skulle kunna ske på det sättet, att de för närvarande intill utgången av juni 1920 gällande beräkningsgrunderna för dyrtidstillägget fortfarande få i huvudsak gälla beträffande dem, som enligt vårt förslag skulle vara att anse såsom icke-familjeförsörjare.

Vi hemställa sålunda,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 95 bifogade förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg

åt befattningshavare i statens tjänst m. m., att § 3 kommer att erhålla följande ändrade lydelse:

3.

Mom. 1. För andra i denna kungörelse avsedda befattningshavare än de i mom. 6 av denna § nämnda utgår dyrtidstillägget, på sätt nedan sägs, med högre belopp till familjeförsörjare än till icke familjeförsörjare.

Mom. 2. Såsom familjeförsörjare anses

a) manlig befattningshavare, som vid början av det kalenderkvartal, vilket omfattar den månad dyrtidstillägget avser, underhåller antingen barn, som icke uppnått 18 års ålder eller som på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte är varaktigt oförmöget till arbete, eller fader eller moder; dock ej i sådana fall, då barnet eller fadern eller modern är i egenskap av befattningshavare eller pensionär berättigad till dyrtidstillägg;

b) manlig befattningshavare, vars hustru vid kalenderkvartalets början är på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varaktigt oförmögen till arbete; dock ej i sådana fall, då hustrun är i egenskap av befattningshavare eller pensionär berättigad till dyrtidstillägg;

c) kvinnlig befattningshavare, som vid kalenderkvartalets början är ogift, änka eller fränskild och underhåller barn eller fader eller moder, på sätt under a) sägs; samt

d) kvinnlig befattningshavare, som vid kalenderkvartalets början är gift och vars man är på grund av bristande arbetsförmåga väsentligt urståndsatt att bidra till familjens underhåll; dock ej i sådana fall, då mannen är i egenskap av befattningshavare eller pensionär berättigad till dyrtidstillägg.

Mom. 3. Andra befattningshavare än under mom. 2 sägs anses såsom icke-familjeförsörjare.

Mom. 4. Till familjeförsörjare utgår dyrtidstillägget å avlöningsförmåner, som icke överstiga 100 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiga avlöningsförmåner 100 kronor

för månad, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 100 kr. för månad, på sätt nyss sagts, samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 1,250 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar hälften av grundtalet. Å del, som överstiger 1,250 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

Mom. 5. Till icke-familjeförsörjare utgår dyrtidstillägg å avlöningsförmåner, som icke överstiga 100 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiga avlöningsförmånerna 100 kronor för månad, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 100 kronor för månad på sätt nyss sagts, samt för den del därav, som överstiger 100 kronor men icke 600 kronor för månad efter ett procenttal, som motsvarar en tredjedel av grundtalet. Å del, som överstiger 600 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

Mom. 6. Rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk samt häradshövdingar och vissa vikarier för sistnämnda befattningshavare är särskilt stadgat.

Stockholm den 26 februari 1920.

Adam Hult.

Jöns Pålsson.